

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Сергія Ігоровича Задворного** «Територіальна організація культурно-мистецької сфери регіону (на матеріалах Хмельницької області)», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія

1. Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок із планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, державними та галузевими науковими програмами.

Наше сьогодення, ознаменоване поступовим переходом від індустріального суспільства до постіндустріального, є добою активного розвитку соціальної географії, наукові проблеми якої часто є більш значущими та актуальними, ніж традиційні питання економічної географії, інтенсивні пошуки в царині якої велися ще в недавньому минулому. Сучасна тенденція в бік гуманізації науки та освіти спонукає до підвищення уваги як до теоретичних, так і прикладних проблем географії культури та географії сфери послуг, які своїм змістом охоплюють значні сегменти людської життєдіяльності.

Вважаю, що особливо важливими зазначені питання є для переважно аграрних регіонів України, одним із яких є Поділля, в тому числі Хмельницька область, обрана автором як територія дослідження. Розбудова самостійної Української держави, зокрема на її сьогоdnішньому етапі, ускладненому воєнними подіями, потребує всебічного підвищення свідомості людей – громадянської, національної, духовної. Занепад системи закладів культури в сільській місцевості, характерний для років незалежності, суттєво гальмує розвиток самосвідомості українців, позбавленої постколоніальних стереотипів.

Одним із суттєвих чинників становлення культурних особливостей Подільського краю, на якому акцентує здобувач, є історичний, пов'язаний із неодноразовими змінами державної належності території. З одного боку це – європейський шлях розвитку за доби Середньовіччя, виражений, зокрема, в набутті багатьма містами й містечками Магдебурзького права; з іншого боку –

досить тривале перебування під владою турків у останній третині XVII сторіччя та майже неподільне панування Росії/СРСР впродовж 200 років (XIX – XX сторіччя). Ці дві історичні обставини, що фактично виривали край із традиційного європейського цивілізаційного контексту, об'єктивно не сприяли піднесенню рівня культури подолян.

Дисертаційне дослідження виконане в рамках тематики наукової діяльності кафедри географії України і туризму Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та є складовою науково-дослідної теми «Географічні дослідження територіальних систем розселення і господарських систем» (номер державної реєстрації 0113U003331).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Виклад матеріалу дисертаційної роботи С.І. Задворного відзначається логічною послідовністю, чіткою побудовою наукових положень, обґрунтованістю висновків і рекомендацій.

При роботі над дисертацією автором опрацьовано 239 джерел (із них 7 – мовами, що застосовують латиницю). Серед них – як праці, що висвітлюють теоретичні й методологічні проблеми географії культури, так і роботи методичного та регіонального характеру. Основні результати дослідження пройшли апробацію на 12 міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Новизна представленої до захисту роботи полягає у:

- першому здійсненні суспільно-географічного дослідження культурно-мистецької сфери Хмельницької області та її окремих структур;
- групуванні адміністративних районів Хмельницької області за рівнем забезпечення населення культурно-мистецькими закладами та розробленні схеми культурно-мистецького районування цього регіону (с. 154 - 167);
- створенні авторських картосхем, що висвітлюють сучасний стан функціонування культурно-мистецької сфери Хмельницької області;
- обґрунтуванні перспективних напрямків розвитку культурно-мистецької сфери досліджуваного регіону, в тому числі оптимізації мережі культурно-мистецьких закладів у контексті політики децентралізації державної влади в Україні (с. 169 – 174, 182 – 187);

- удосконаленні методики оцінювання об'єктів культурно-мистецької сфери та схеми її компонентної структури (с. 40 – 42);

- розвиткові питання впливу територіальної ідентичності населення на геокультурний простір Хмельницької області (с. 76 - 81).

3. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Дисертаційна робота **С.І. Задворного** має важливе наукове та практичне значення. З одного боку, автором вивчено основні риси структури й чинники та закономірності функціонування однієї з найважливіших сфер суспільного життя – культурно-мистецької – на регіональному рівні для території, щодо якої подібні дослідження не проводилися. З іншого боку, дисертантом обґрунтовані конкретні рекомендації, спрямовані на покращення функціонування мережі закладів культурно-мистецької сфери Хмельницької області.

Наукові здобутки автора використовуються в навчальному процесі в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка при викладанні навчальних курсів «Економічна і соціальна географія України», «Географія сфери послуг України», «Географія туризму в Україні», «Туристичні ресурси України», «Етнокультурологія та антропологія», «Культурний сервіс і туризм» (акт впровадження №306-33/03 від 10 березня 2016 р.).

Результати дисертаційної роботи, наукові розробки, авторські висновки й рекомендації апробовані Управлінням культури, національностей, релігій та туризму Хмельницької обласної державної адміністрації при розробленні концепції «Програми розвитку культури і духовності на період до 2017 року» (довідка №01-316 від 19 лютого 2016 р.), використовувалися у практичній діяльності Хмельницького обласного науково-методичного центру культури і мистецтва при розробленні культурно-мистецького бренду туристсько-рекреаційних районів (довідка №39 від 15 лютого 2016 р.).

4. Дискусійні положення та зауваження.

Поряд із позитивними рисами представленої до захисту роботи, вважаємо за потрібне зупинитися на деяких дискусійних і суперечливих питаннях, зокрема:

1) на мою думку, авторові слід було б чіткіше розмежувати частини змісту роботи, тематично пов'язані з проблемами географії культури, з одного боку, та

географією сфери послуг, з іншого; судячи з усього, геокультурні реалії для дисертанта виступають однією із суспільно-історичних передумов формування мережі закладів культури, на чому варто виразніше наголосити;

2) вважаю, що дуже доречним був би окремий параграф (імовірно, в першому розділі), спеціально присвячений поняттєво-термінологічному апаратові дослідження; автор користується вельми значним масивом термінів, що потребують дефініції (наприклад, чим відрізняються міський будинок культури від міського палацу культури?);

3) невиправданим, на мій погляд, є віднесення до методологічної бази дослідження державно-правових документів (с. 6) – вони можуть складати нормативну базу роботи, а не методологічну, яку мають становити виключно наукові теорії та концепції;

4) при характеристиці застосованих у дослідженні методів (с. 7) треба було б виділити окремо міждисциплінарні (зокрема, математико-статистичні, історико-географічний);

5) варто було б ті таблиці й картосхеми, що винесені за межі основного тексту як «Додатки» і складаються з однієї сторінки, помістити у відповідних розділах роботи (додатки А, Д, Ї, Й, К тощо);

6) на мою думку, умови не можуть бути одночасно факторами, як зазначає дисертант (с. 49); їх треба розглядати окремо як «умови та фактори» (перші характеризують середовище, в якому відбувається процес, другі впливають на нього безпосередньо);

7) зі змісту роботи не зрозуміло, чи вважає автор розроблену ним картосхему креативних культурно-мистецьких субкластерів (рис. 4.11 – с. 181) схемою культурно-мистецького районування території (відповідний метод анонсований у «Вступі» як такий, що використаний у дослідженні);

8) на жаль, текст роботи містить одруківки, навіть у «Змісті» («Перелік умовних скорочень» - с. 2), неточно згадані ініціали або відмінкові закінчення прізвищ науковців («О. Корнуса» - в родовому відмінку - с. 23; не зрозуміло, чи йдеться про Анатолія, чи про Олесю Корнус).

5. Зміст і завершеність дослідження.

Дисертація складається із вступу, 4-х розділів, викладених на 158 сторінках, висновків, списку використаних джерел, 14-ти додатків. Робота містить 14 таблиць, 64 рисунки (з них 27 картосхем). Загальний обсяг ілюстрацій становить 58 сторінок, додатків – 30 сторінок. Список використаних джерел містить 239 позицій. Загальний обсяг роботи дорівнює 246 сторінкам.

У першому розділі висвітлено теоретичні й методичні засади суспільно-географічного дослідження культурно-мистецької сфери регіону, зокрема схарактеризовано культурно-мистецьку сферу як об'єкт дослідження суспільної географії (с. 11-26), окреслено структуру та функції культурно-мистецької сфери (с. 26-37), описано методика суспільно-географічного дослідження культурно-мистецької сфери обласного регіону (с. 37-47).

У другому розділі показано чинники формування, функціонування та розвитку культурно-мистецької сфери Хмельницької області, зокрема загальні (с. 49-55) та регіональні фактори (с. 55-87).

У третьому розділі розкрито функціонально-компонентну та організаційно-управлінську структуру культурно-мистецької сфери Хмельницької області, зокрема висвітлено стан культурно-мистецької освіти в регіоні (с. 90-94), окреслено основні напрямки культурно-просвітницької (с. 94-130) та видовищно-розважальної й відпочинково-дозвіллевої діяльності (с. 130-137), схарактеризовано релігійні організації й національно-культурні товариства (с. 137-144), сформульовано загальні риси організаційно-управлінської структури культурно-мистецької сфери Хмельницької області (с. 144-149).

У четвертому розділі висвітлено функціонально-територіальну структуру культурно-мистецької сфери Хмельницької області та основні напрямки оптимізації її територіальної організації, зокрема окреслено загальні особливості функціонально-територіальної структури культурно-мистецької сфери регіону (с. 151-169), визначено шляхи реорганізації та перспективи розвитку культурно-мистецької сфери в умовах реформування місцевого самоврядування й територіальної організації державної влади (с. 169-175), показано креативний кластер як інноваційну форму територіальної організації культурно-мистецької сфери (с. 176-182), сформульовано проблеми й основні напрямки вдосконалення територіальної організації культурно-мистецької сфери (с. 182-187).

Загальні висновки, що закономірно завершують дисертаційне дослідження, наведено на 3-х сторінках. Список використаних джерел включає 239 найменувань і займає 27 сторінок. Додатки розміщені на 30-ти сторінках.

Дисертаційна робота є завершеним дослідженням, автором якого розв'язано як наукове, так і практичне завдання – комплексно вивчити культурно-мистецьку сферу обласного регіону (на прикладі Хмельницької області), виявити особливості її територіальної організації й обґрунтувати перспективні напрямки її вдосконалення.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження досить повно відображено в 21 науковій праці (8,7 др. арк.), у тому числі 8 статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, 3 статті – в іноземних виданнях. З 21 публікації 20 є одноосібними. У публікаціях відображено всі основні положення дисертації, які винесено на захист.

7. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Зміст автореферату ідентичний змістові основних положень дисертації, зокрема її «Вступу» та «Висновкам».

8. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» та нормативних актів ДАК МОН України.

Дисертація **С.І. Задворного** відповідає вимогам, зокрема відповідних пунктів «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 р № 423 щодо дисертаційних робіт, які представляються на здобуття наукового ступеня кандидата наук та нормативних актів ДАК МОН України.

9. Загальний висновок.

Дисертація **Задворного Сергія Ігоровича** *«Територіальна організація культурно-мистецької сфери регіону (на матеріалах Хмельницької області)»* висвітлює актуальну тему й має наукове та практичне значення. Вона спрямована на розв'язання важливої наукової проблеми – оптимізації територіальної

організації закладів культурно-мистецької сфери переважно аграрного обласного регіону, яким фактично є Хмельницька область.

Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, а її автор **Задворний Сергій Ігорович** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія.

Офіційний опонент:
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри геодезії,
картографії та кадастру
Уманського національного
університету садівництва

Ю.О. Кисельов

Підпис	<i>Ю.О. Кисельов</i>
ЗАСВІДЧУЮ	
Головний спеціаліст відділу кадрів Уманського НУС	
<i>Ю.О. Кисельов СВ</i>	
" 14 "	06 20 16 р.